

UDC 378;67/123:56
DOI: 10.52534/msu-pp.6(1).2020.81-86

Mariia V. Lavrenova*, **Kateryna Yo. Fodor**

Mukachevo State University
89600, 26 Uzhhorodska Str., Mukachevo, Ukraine

Pedagogical Conditions and Structural and Functional Model of Development of Socio-Cultural Competence of Future Foreign Language Bachelors Based on Interdisciplinary Integration

Article's History:

Received: 30.01.2020

Revised: 03.03.2020

Accepted: 10.04.2020

Suggested Citation:

Lavrenova, M.V., & Fodor, K.Yo. (2020). Pedagogical conditions and structural and functional model of development of socio-cultural competence of future foreign language bachelors based on interdisciplinary integration. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 6(1), 81-86.

Abstract. The latest educational space is characterised by a focus on the competence approach of training qualified specialists, which indicates that they have mastered not only theoretical, but also practical competencies in the context of interdisciplinary integration. The aim of the study is to identify and substantiate the pedagogical conditions for the development of socio-cultural competence of future philologists based on interdisciplinary integration, followed by the identification of a structural and functional model. In the course of the study, the authors used general research methods, including methods of analysis and synthesis to develop the theoretical base, as well as modelling and systematisation for the development of a structural and functional model. The article highlights the pedagogical conditions and structural components of the structural and functional model of developing the socio-cultural competence of future foreign language bachelors based on interdisciplinary integration. The author's interpretation of the concept of "pedagogical conditions", which included ensuring the motivation of students to master the socio-cultural context of a foreign language and the culture of another people; updating interdisciplinary socio-cultural information in the content of professional disciplines; expanding the range of socio-cultural skills of the future foreign language bachelors through the use of interdisciplinary communicative and cognitive cases; pedagogical support and organisation of extracurricular cultural training of future foreign language bachelors. It is found out that the structural and functional model is characterised by integrity, openness, invariance, variability, and mobility. The practical value of the scientific work lies in the further empirical study of the functioning of the structural and functional model of sociocultural competence development of future foreign language bachelors

Keywords: pedagogical factors, structural model, applicants for higher philological education, competence approach, interdisciplinarity

*Corresponding author

Марія Василівна Лавренова, Катерина Йосипівна Фодор

Мукачівський державний університет
89600, вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Україна

Педагогічні умови і структурно-функціональна модель формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції

Анотація. Новітній освітній простір характеризується спрямованістю на компетентнісний підхід підготовки кваліфікованих спеціалістів, що свідчить про оволодіння ними не лише теоретичних, а й практичних компетенцій у контексті міждисциплінарної інтеграції. Метою дослідження є виявлення та обґрунтування педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутніх філологів на засадах міждисциплінарної інтеграції з подальшим виокремленням структурно-функціональної моделі. У процесі дослідження авторами були використані загальнонаукові методи дослідження, серед яких методи аналізу та синтезу з метою опрацювання теоретичної бази, а також моделювання і систематизації для формування структурно-функціональної моделі. У статті виокремлено педагогічні умови та структурні складники структурно-функціональної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції. Визначено авторське тлумачення поняття «педагогічні умови», до яких було віднесено забезпечення мотивації студентів до оволодіння соціокультурним контекстом іноземної мови та культури іншого народу; актуалізацію міждисциплінарних соціокультурних відомостей у змісті фахових дисциплін; розширення діапазону соціокультурних умінь і навичок майбутніх бакалаврів іноземної мови шляхом використання міждисциплінарних комунікативно-пізнавальних кейсів; педагогічний супровід та організацію позааудиторної культурологічної підготовки майбутніх бакалаврів іноземної мови. З'ясовано, що структурно-функціональна модель вирізняється цілісністю, відкритістю, інваріантністю, варіативністю, мінливістю. Практична цінність наукової роботи полягає в подальшому емпіричному дослідженні функціонування структурно-функціональної моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови

Ключові слова: педагогічні чинники, структурна модель, здобувачі вищої філологічної освіти, компетентнісний підхід, міждисциплінарність

Постановка проблеми

Однією з провідних тенденцій розвитку вищої освіти в Європі у сучасних умовах є створення загальноєвропейського освітнього простору. Тому нині відбувається активний пошук методів досягнення високих ступенів порівнянності й сумісності освітніх систем, інструментів і механізмів їхньої коректної конвергенції. Виробляються єдині підходи до забезпечення якості вищої освіти, до розробки навчальних матеріалів і програм.

Приєднання України до Болонського процесу, все більш тісне міжнародне співробітництво в галузі освіти вимагають глибокого переосмислення процесу підготовки бакалаврів іноземної мови, покликаних сприяти зближенню різних народів, розумінню і прийняттю ними різноманіття навколишнього світу. Такі фахівці мають бути компетентні в усіх сферах життєдіяльності країни, що вивчається, глибоко знати її культуру та традиції. У зв'язку з цим серед компетентностей, які набувають все більшої значущості для діяльності майбутнього філолога, бакалавра іноземної мови, необхідно назвати соціокультурну компетентність, що забезпечує високий рівень загальної культури фахівця, а також ефективне спілкування представників

різних культур. Означена компетентність відзначена Радою Європи однією з ключових [1]. Вирішення окресленої проблеми потребує пошуку дієвих педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції, які сприятимуть вдосконаленню освітнього середовища у вищій школі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій

Сучасні науковці здійснили значний поступ у напрямі вирішення проблеми активізації професійної підготовки майбутніх філологів, зокрема С. Івашнова [2], О. Касаткіна [3], Л. Смірнова [4], та формування соціокультурної компетентності бакалаврів іноземної мови на прикладі досліджень Т. Колодько [5], С. Мельник [6], Т. Фоменко [7]. Водночас Н. Білоцерківська спрямовувала свої наукові пошуки на дослідження специфіки становлення соціокультурної компетентності майбутніх педагогів під час вивчення гуманітарних дисциплін [8]. Р. Гришкова визначала педагогічні передумови формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей під час професійної

підготовки [9]. Науковець А. Матюшина конкретизувала соціокультурну роль мас-медіа в контексті громадянського усвідомлення українського суспільства [10]. Привертають наукову увагу висновки А. Хом'як щодо використання інноваційних педагогічних технологій як засобів формування комунікативної компетентності [11]. Слушними вважаємо резюмування С. Шехавцової, яка виокремила дієві педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх філологів у позанавчальній діяльності закладу вищої освіти [12]. У контексті дослідження проблеми формування соціокультурної компетентності у філологів також доцільно звернутись до напрацювань зарубіжних авторів, таких як: О.Н. Голубкова, А.Р. Масалімова, Ю. Бірова [13], А.В. Казаков, В.Г. Закірова [14], А. Гізатуліна, А. Сібгатуліна [15], А.У. Аліпичев, О.А. Калугіна [16], І.О. Гурянов, А.Є. Рахімова [17], А. Батане [18], М. Яшина та А. Шаріпова [19].

Мета статті

Обґрунтувати педагогічні умови та структурно-функціональну модель формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Результати дослідження

Добираючи педагогічні умови дослідження, проаналізовано праці багатьох науковців, щоб визначитися з поняттям «педагогічна умова». Так, Т. Колодько зазначає, що ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він відбувається [5, с. 8]. Водночас обставина характеризується як сукупність умов, за яких трансформується досліджуване явище. У науковому дослідженні таким явищем є процес формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції, що оптимізується завдяки реалізації сукупності педагогічних умов. У такому контексті слушним є визначення педагогічних умов за С. Мельник як обставин, від яких залежить та в яких відбувається цілісний розвиток фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [6]. На думку А. Матюшиної педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених завдань [10, с. 6]; С. Івашнова визначає педагогічні умови як взаємопов'язану

сукупність внутрішніх параметрів і зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність навчального процесу та відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [2, с. 8]. Р. Гришкова під педагогічними умовами розуміє обставини педагогічного процесу, які виступають результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та використання елементів змісту, методів (прийомів), а також організованих форм навчання для досягнення дидактичних цілей [9, с. 14]. Отже, науковці надають особливого значення впливу педагогічних умов на навчальний процес, а тому приділяли та приділяють багато уваги їхньому вивченню як чинників підвищення ефективності формування певного педагогічного феномену.

У визначенні оптимальних педагогічних умов для проведення експериментального дослідження враховувалася думка науковців, котрі виокремлюють у педагогічних умовах мотивацію, оцінку, самооцінку, прогнозування результатів діяльності, вміння студентів визначити власний рівень сформованості готовності до майбутньої роботи за фахом [15; 16]. Отже, педагогічні умови розглядаються як обставини, зміст і завдання діяльності. У контексті наукового дослідження під педагогічними умовами формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції розглядається сукупність зовнішніх і внутрішніх взаємозалежних чинників освітнього середовища, від ефективної реалізації яких залежить рівень підготовки студентів до роботи за фахом в умовах іноземного та іншомовного культурного середовища.

Під час характеризування педагогічних умов враховувалося, що їх доречно розглядати як «структурну оболонку» реалізації педагогічних моделей освітнього процесу, що мають спрямованість на досягнення чітко визначених цілей. Оскільки соціокультурна компетентність майбутніх бакалаврів іноземної мови розглядається як певна структурно диференційована цілісність, яку доцільно враховувати в освітньому процесі, відтак було зроблено гіпотетичне припущення, що кожен педагогічну умову доцільно спрямовувати на формування певного компонента анонсованої компетентності. Відтак в експериментальному дослідженні визначено сукупність педагогічних умов, які сприятимуть формуванню соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови (рис. 1):

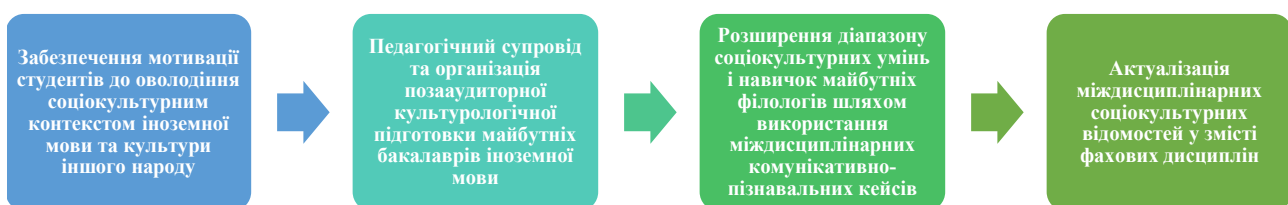

Рисунок 1. Структура педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови

Реалізація визначених педагогічних умов передбачала розробку моделі досліджуваного процесу. Однією з основних категорій, на якій ґрунтуються теоретичні й експериментальні методи наукового педагогічного дослідження, є моделювання динамічного процесу, що вивчається. Моделювання як методологічний принцип і метод наукового пізнання дає змогу на основі уявлення ідеального процесу навчання та структурних компонентів його результативності визначити напрями освітньої діяльності суб'єктів навчання в конкретних умовах. Моделювання – це специфічне багатofункціональне дослідження, спрямоване на відтворення основних ознак подібності реального об'єкта (наприклад, процесу навчання) в іншому об'єкті – моделі. Вважаємо за доцільне звернути увагу на визначення моделювання, яке дає Н. Білоцерківська [8], пояснюючи його як процес створення ієрархії складників моделі, в якій певна реально наявна система моделюється в різних аспектах і різними засобами. Основним поняттям у моделюванні являється модель. Побудова моделі педагогічного процесу

відбувається з урахуванням: визначених цілей, методологічних підходів, закономірностей, принципів, визначення змісту, форм, методів, засобів організації навчання, контролю та оцінки результату [17].

Моделювання дало змогу відтворити як статику дидактичного процесу, так і його динаміку. Наявність науково обґрунтованої моделі навчального процесу дає змогу спрогнозувати його розвиток. Так, модель процесу формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції виступає засобом, спрямованим на реалізацію мети дослідження [20]. Власне бачення методики формування означеної компетентності представлено в авторському варіанті структурно-функціональної моделі.

Метою розробки й упровадження моделі було забезпечити формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції. Модель складається з чотирьох блоків (рис. 2):

Рисунок 2. Структурні елементи моделі формування соціокультурної компетентності філологів

Імплементація розробленої моделі в освітній процес вищої школи базувалася на соціально-культурних передумовах модернізації професійної підготовки майбутніх бакалаврів іноземної мови в умовах оновлення педагогічної освіти й урахувала дидактичний потенціал міждисциплінарної інтеграції у формуванні соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови. Окреслені аспекти моделі спрямовувалися на формування всіх чотирьох компонентів соціокультурної компетентності (мотиваційно-аксіологічний, лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний, культурологічний). Результат упровадження авторської моделі конкретизувався за високим, достатнім, задовільним, низьким рівнями соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови, які визначалися за чітко окресленими показниками.

Розроблена експериментальна структурно-функціональна модель формування соціокультурної компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції характеризується цілісністю, відкритістю, інваріантністю, варіативністю, динамічністю. Цілісність і структурованість авторської моделі виявляється у взаємозв'язку її інваріантних і варіативних складників. Динамічність і функціональність полягає в постійній зміні, розвитку, вдосконаленні, модернізації змісту, форм і засобів навчання, що використовуються в процесі формування соціокультурної

компетентності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Висновки

У контексті наукового дослідження було розглянуто погляди українських і зарубіжних науковців на тлумачення поняття «педагогічні умови», відповідно до яких було сформовано авторське бачення зазначеного явища як сукупності зовнішніх і внутрішніх взаємопов'язаних чинників освітнього простору, від якісного впровадження яких залежить рівень підготовки студентів до подальшої діяльності в умовах іноземного та іншомовного культурного середовища. Виокремлено педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх філологів, а саме мотивація студентів до дослідження культури носіїв мови, що вивчається; забезпечення міждисциплінарної складової в контексті викладання фахових дисциплін; використання міждисциплінарних комунікативно-пізнавальних кейсів для оволодіння новими знаннями й навичками; педагогічний супровід та організація позааудиторної культурологічної підготовки майбутніх бакалаврів іноземної мови.

Структурованість моделі визначалася єдністю її структурних блоків. Анонсована схема вбудована в контекст фахової підготовки майбутніх бакалаврів іноземної мови, вона розглядається як відкрита.

Список використаних джерел

- [1] Ecology of socio-cultural communications: Worldview and methodological foundations / E.V. Barkova et al. *Man in India*. 2017. Vol. 97, No. 21. P. 241–256.
- [2] Івашнюва С.В. Організаційно-педагогічні засади вдосконалення методичної компетентності вчителів іноземної мови початкової школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2010. 20 с.
- [3] Касаткіна О.В. Психолого-педагогічні основи розвитку комунікативної компетентності студентів (на прикладі вивчення англійської мови): автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Рівне, 2007. 20 с.
- [4] Смірнова Л.Л. Соціокультурна компетентність у структурі підготовки учителів іноземної мови в Польщі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кропивницький, 2010. 20 с.
- [5] Колодько Т.М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005. 24 с.
- [6] Мельник С.А. Інтегрований урок як засіб формування загальнокультурної компетентності учнів основної школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Харків, 2010. 23 с.
- [7] Фоменко Т.М. Визначення поняття «соціокультурна компетентність» у сучасній парадигмі вищої освіти. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2014. Вип. 42. С. 149–156.
- [8] Білоцерківська Н.Г. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2009. 23 с.
- [9] Гришкова Р.О. Педагогічні засади формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007. 36 с.
- [10] Матюшина А.В. Соціокультурна роль мас-медіа у формуванні громадянського суспільства в Україні: комунікативний дискурс: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.01. Київ, 2009. 15 с.
- [11] Хом'як А.П. Педагогічні технології формування комунікативної компетентності старшокласників у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2010. 20 с.
- [12] Шехавцова С.О. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови у позанавчальній діяльності університету: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2009. 22 с.
- [13] Golubkova O.N., Masalimova A.R., Bírovä J. The development of socio cultural competence in future translators via the methodology of culture-oriented interpretation of English language fictional texts. *Man in India*. 2017. Vol. 97, No. 14. P. 73–83.
- [14] Kazakov A.V., Zakirova V.G., Bírovä J. Modeling the process of forming social and cultural competence among students of linguistics faculty. *Man in India*. 2017. Vol. 97, No. 14. P. 291–305.
- [15] Gizatullina A., Sibgatullina A. Forming foreign language teacher's professional competencies in a multilingual educational environment. *Journal of Social Studies Education Research*. 2018. Vol. 9, No. 3. P. 282–295.
- [16] Enhancement of socio-cultural and intercultural skills of EFL students by means of culture-related extra-curricular events / A.Y. Alipichev et al. *XLinguae*. 2018. Vol. 11, No. 2. P. 206–217.
- [17] Guryanov I.O., Rakhimova A.E., Guzman M.C. Socio-cultural competence in teaching foreign languages. *International Journal of Higher Education*. 2019. Vol. 8, No. 7. P. 116–120.
- [18] Bataineh A.M. The effect of using computer-mediated communication on English language learners' socio-cultural competence. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*. 2014. Vol. 8, No. 3. P. 44–55.
- [19] The development of sociocultural competence with the help of computer technology / M.E. Yashina et al. *Interchange*. 2017. Vol. 48, No. 1. P. 55–70.
- [20] Borisenko I.V., Degtyaryova T.V., Grigoryeva G.B. Socio-cultural activities in the implementation of educational programs for tourism based on the competence model. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2019. Vol. 57. P. 69–76.

References

- [1] Barkova, E.V., Ivleva, M.I., Buzskaya, O.M., Buzsky, M.P., & Aghabekyan, K.B. (2017). Ecology of socio-cultural communications: Worldview and methodological foundations. *Man in India*, 97(21), 241-256.
- [2] Ivashnova, S.V. (2010). *Organizational and pedagogical principles of improving the methodological competence of primary school foreign language teachers* (Candidate thesis, State Higher Educational Institution "University of Educational Management" of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine).
- [3] Kasatkina, O.V. (2007). *Psychological and pedagogical bases of development of communicative competence of students (on an example of studying of English)* (Candidate thesis, Rivne State University of Humanities, Rivne, Ukraine).
- [4] Smirnova, L.L. (2010). *Socio-cultural competence in the structure of foreign language teacher training in Poland* (Candidate thesis, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, Ukraine).
- [5] Kolodko, T.M. (2005). *Formation of socio-cultural competence of future foreign language teachers in higher pedagogical educational institutions* (Candidate thesis, National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine).
- [6] Melnyk, S.A. (2010). *Integrated lesson as a means of forming general cultural competence of primary school students* (Candidate thesis, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine).

- [7] Fomenko, T.M. (2014). Defining a concept “sociocultural competence” in the modern paradigm of higher education. *Zasobi Navcalnoj ta Naukovo-Doslidnoi Roboti*, 42, 149-156.
- [8] Bilotserkivska, N.H. (2009). *Formation of socio-cultural competence of future teachers in the process of studying humanities* (Candidate thesis, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine).
- [9] Hryshkova, R.O. (2007). *Pedagogical principles of formation of foreign language socio-cultural competence of students of non-philological specialties in the process of professional training* (Doctoral thesis, Institute of Higher Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine).
- [10] Matiushyna, A.V. (2009). *Sociocultural role of mass media in the formation of civil society in Ukraine: Communicative discourse* (Candidate thesis, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine).
- [11] Khomiak, A.P. (2010). *Pedagogical technologies of formation of communicative competence of senior pupils in the course of studying of subjects of a humanitarian cycle* (Candidate thesis, Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine).
- [12] Shekhavtsova, S.O. (2009). *Formation of socio-cultural competence of future foreign language teachers in extracurricular activities of the university* (Candidate thesis, Luhansk Taras Shevchenko National University, Luhansk, Ukraine).
- [13] Golubkova, O.N., Masalimova, A.R., & Bírovä, J. (2017). The development of socio-cultural competence in future translators via the methodology of culture-oriented interpretation of English language fictional texts. *Man in India*, 97(14), 73-83.
- [14] Kazakov, A.V., Zakirova, V.G., & Bírovä, J. (2017). Modeling the process of forming social and cultural competence among students of linguistics faculty. *Man in India*, 97(14), 291-305.
- [15] Gizatullina, A., & Sibgatullina, A. (2018). Forming foreign language teacher’s professional competencies in a multilingual educational environment. *Journal of Social Studies Education Research*, 9(3), 282-295.
- [16] Novikova, Y.B., Alipichev, A.Y., Kalugina, O.A., Esmurzaeva, Z.B., & Grigoryeva, S.G. (2018). Enhancement of socio-cultural and intercultural skills of EFL students by means of culture-related extra-curricular events. *XLinguae*, 11(2), 206-217.
- [17] Guryanov, I.O., Rakhimova, A.E., & Guzman, M.C. (2019). Socio-cultural competence in teaching foreign languages. *International Journal of Higher Education*, 8(7), 116-120.
- [18] Bataineh, A.M. (2014). The effect of using computer-mediated communication on English language learners’ socio-cultural competence. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 8(3), 44-55.
- [19] Rakhimova, A.E., Yashina, M.E., Mukhamadiarova, A.F., & Sharipova, A.V. (2017). The development of socio-cultural competence with the help of computer technology. *Interchange*, 48(1), 55-70.
- [20] Borisenko, I.V., Degtyaryova, T.V., & Grigoryeva, G.B. (2019). Socio-cultural activities in the implementation of educational programs for tourism based on the competence model. *Lecture Notes in Networks and Systems*, 57, 69-76.